

ELS GODÓ, EL CÀNEM I LA VANGUARDIA

Fa 125 anys van néixer dues realitzacions que han marcat la vida del barri: el Cànem i el diari més famós de la ciutat. L'epicentre estava i encara està als carrers de la Llacuna i Ramon Turró.

Un dels corrents que conformava als anys vuitanta del segle XIX el Partit Liberal va creure convenient treure un nou diari amb el nom de *La Vanguardia* per defensar els seus interessos. Va venir al món de la premsa el dia primer de febrer de 1881. Creien els germans Bartolomé i Carlos Godó, industrials nascuts a Igualada, i diputat el primer pel Partit Liberal, que calia un nou mitjà de comunicació per exposar les seves idees, no sempre coincidents amb Francesc de Paula Rius i Taulet, home fort del partit a Barcelona i figura que va créixer encara més quan va protagonitzar, set anys més tard, l'esdeveniment de l'Exposició Universal del 1888.

El diari va sortir amb tan bon averany que tan sols al cap d'una setmana els liberals pujaven al poder i Práxedes María Sagasta passava a ser el president del Govern. *La Vanguardia* va celebrar el fet i va continuar sent l'«Órgano del Partido Constitucional de la Provincia». Fer un diari aleshores comportava un cost no gaire gran i la seva influència compensava les pèrdues que tenia. Cal tenir present que al principi només era el cinquè diari de Barcelona en tirada.

Tot just un any més tard, els Godó establien en un solar del carrer de Ramon Turró, aleshores Enna, al costat del de la Llacuna, una fàbrica de jute que fou coneguda com Els Sacs, i l'adreça de la qual era oficialment Wad-ras, 196.¹ No passaren molts anys que esdevingué la fàbrica principal en el seu ram. Destacava per la fabricació de sacs i xarpelleres, raó que va traduir-se en el motiu esmentat. Amb el temps, la fibra més utilitzada fou el cànem i el motiu va canviar. El nom del Cànem és com fou coneguda per la major part dels poblenovins. Xavier Benguerel ha escrit unes pàgines terribles sobre les condicions laborals de les dones —la major part dels obrers eren del sexe femení—, i també ho fan fet altres autors.² Una placa a la Rambla recorda des del 1999 les dones del Cànem.

Un gran diari, una gran indústria

Els Godó visitaven poc el Poblenou, aleshores poc més que un suburbi dins la població de Sant Martí de Provençals. El 1888 van transformar el diari polític en un gran diari, molt atent a la informació del

país i amb col·laboracions de primeres plomes com ara Santiago Rusiñol, Narcís Oller i Josep Coroleu. El nou director, Modesto Sánchez Ortiz, del Partit Liberal, com els propietaris, va apostar també per potenciar-ne els elements gràfics. Si hi havia unes grans inundacions o tenia lloc el primer Primer de Maig de la història, es preocupava que dibuixants de categoria fessin uns apunts del natural en una època on la fotografia encara no tenia una presència habitual als diaris.

Ramón Godó, fill de Carlos, fou qui va continuar la línia de millores del diari i qui també es preocupà del creixement de la indústria que li permetia mantenir-lo quan encara no era prou negoci. Els temps eren difícils, perquè els obrers guanyaven poc i les condicions de vida eren dures. Quan el Govern va voler enviar més soldats —o sia, més joves treballadors— a la guerra del Marroc, va esclatar el que coneixem com la Setmana Tràgica, els darrers dies de juliol del 1909. Van rebre de valent els convents, les esglésies i els edificis religiosos. El primer a cremar, el dilluns 26 de juliol, va ser el Patronat Obrer que regentaven els maristes al carrer de Wad-ras, ara Doctor Trueta, que era a tocar de la fàbrica dels Godó.

Com bé va escriure Joan Conelly Ullman, «los obreros tuvieron buen cuidado de no prender fuego

Joan Tàpia amb Juanjo Caballero.

Javier Godó.

a la fàbrica de yute de Godó que estava al lado del patronato, echando agua a las paredes para dificultar el paso de las llamas».³ Paral·lelament, a causa del conflicte *La Vanguardia* va deixar de sortir del 27 al 31 de juliol. El propietari, esverat, va decidir cedir un solar proper a la Guàrdia Civil a canvi que s'hi aixequés una caserna; el mateix que féu el comte de Güell per protegir el parc del mateix nom on volia aixecar una urbanització.

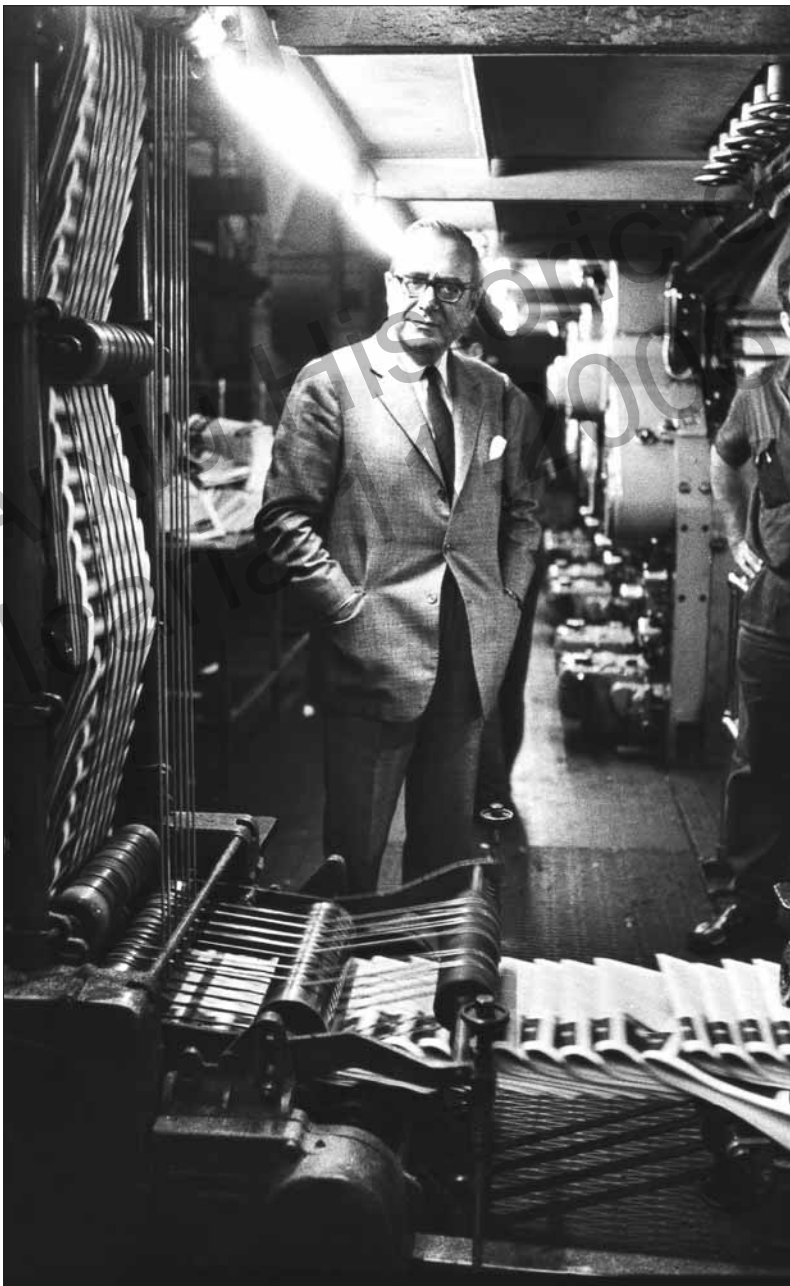
Ramón Godó va obrir tres anys més tard en uns altres terrenys que posseïa al Poblenou, al carrer de l'Amistat, una indústria paperera per evitar dependre del monopoli que significava Paperera Española. La Paperera Godó va subsistir fins ben entrada la dècada dels anys seixanta. La nova fàbrica li va costar dotze milions de pessetes, una quantitat notable a l'època. Era clar que el nou Godó, a qui Alfons XIII va fer comte el 1916, apostava fort per la continuïtat del diari que estava esdevenint una institució ciutadana, ara amb una direcció tripartita en la qual sobresortia Miquel dels Sants Oliver.⁴

El diari més important d'Espanya

Durant les dues dècades posteriors, *La Vanguardia* va arribar a ser el diari més important d'Espanya. Des del 1920, mort ja Oliver, la direcció encara era més complicada, ja que era quatripartita, tot i que ben aviat va destacar com el director de fet un periodista de gran qualitat, Agustí Calvet, més conegut pel pseudònim de Gaziél. Gaziél hi va introduir les pàgines de rotogravat des del 1929 i va saber connectar amb la ciutadania, no sense crítiques des d'una banda i des de l'altra. No deixa de ser curiós que els directors més destacats de *La Vanguardia* hagin tingut problemes amb la propietat: Oliver, pel seu catalanisme amb Ramón Godó, que era ferotgement anticatalanista;⁵ Gaziél, amb el fill de Ramón, Carlos Godó, pel seu suposat desviacionisme esquerrà,⁶ i Horacio Saénz Guerrero, amb el mateix Carlos Godó, també per donar suport a un tímid catalanisme a les acaballes del franquisme.⁷

La dura postguerra

La Vanguardia va haver de fer-se perdonar el fet d'haver sortit tota la Guerra Civil sota un signe ben diferent, en especial de caràcter socialista des que el Govern espanyol s'instal·là a Barcelona la tardor

Horacio Sáez Guerrero.
als tallers de La Vanguardia.
Novembre del 1974.

del 1937. Un preu pagat immediatament va ser l'afegit d'«Española» al nom del diari des de pràcticament l'endemà de l'entrada de les tropes franquistes a Barcelona, per decisió del seu primer director del 1939, Manuel Aznar. No passaren quatre mesos que el nou director va ser un anticatalà de soca-rel, Lluís de Galinsoga.

Mentrestant, Carlos Godó va cedir les velles instal·lacions del Cànem del Poblenou perquè servissin pràcticament quatre anys com a camp de concentració. La fàbrica, mentrestant, continuava en unes naus noves on avui hi ha els tallers del diari. Ho explica molt bé un pres d'aleshores, Pere Carbonell: «Les autoritats franquistes, atès que, amb la repressió, no sabien on col·locar el nombre considerable de presos, van improvisar una presó al Cànem, l'antiga fàbrica en desús de la família Godó, propietària del diari *La Vanguardia*. [...] La part del darrere limitava amb les cases de la propera rambla del Poblenou, les galeries de les quals, abocades sobre el pati de la presó, aportaven als reclusos un càlid alè d'humanitat.»⁸ Aquestes naus tan plenes de tristor van ser aprofitades, anys a venir, per noves empreses de dimensions més petites. El nou Cànem, situat al davant, va durar fins als primers anys seixanta.

Els tallers de rotogravat

Els tallers de *La Vanguardia*, situats dins de l'edifici tradicional del carrer de Pelai, havien quedat petits i obsolets per intentar el que exigia el mercat: la incorporació del color a les pàgines de rotogravat. Es va comprar una nova maquinària i es va habilitar el Cànem per encabir-hi els nous tallers, que van ser inaugurats per dos ministres, Manuel Fraga i Laureano López Rodó, el 19 de novembre de 1968, en presència del comte de Godó. Eren els dies que *La Vanguardia* vivia encara els temps de màxima tirada, amb 217.520 exemplars diaris de mitjana. Qui va preparar el discurs al ministre Fraga va tenir un lapsus en parlar del general Enna per referir-se al carrer on s'inauguraven els tallers, quan Enna era una batalla de l'antiga guerra d'Àfrica.

El diari tenia massa gent en plantilla, però això, en un bon moment com aquell, no era motiu de preocupació. El 1971 hi havia 1.244 persones en nòmina, de les quals 274 estaven als nous tallers del Poblenou, tallers que no acabaven de rutllar, com es desprèn d'una carta tramesa per Horacio Sáenz Guerrero, director des del 1969, a Javier Godó, on li deia que l'exemplar en color que sortia el 6 de febrer de 1971, un dels primers, era «técnicamente un pequeño desastre; [...] la responsabilidad de los

Inauguració dels tallers de *La Vanguardia* al Poblenou, el novembre del 1968.

El vestíbul del carrer Pelai.

talleres de Pueblo Nuevo en ese sentido es muy grave».⁹

Va ser la transició la que va fer que els dirigents de *La Vanguardia* s'adonessin que ja no podien adormir-se en la glòria passada. Les dificultats per entendre el canvi democràtic, l'aparició de nous mitjans amb l'empenta d'*El País* (1976) i *El Periódico* (1978) i la reconversió tecnològica van forçar una crisi que es va endur tres directors: Sáenz Guerrero primer, Lluís Foix, que va ser al capdavant del diari només uns quants mesos del 1983, i Paco Noy, que va durar fins al 1987. Fins i tot el Rei va fer barrila amb els canvis de direcció, un fet inusual en un diari tan sòlid, i va dir a un redactor que formava part de la junta de l'Associació de la Premsa de Barcelona que digués a Javier (Javier Godó, se sobrentén) que a veure si deixava d'haver-hi tant de moviment.¹⁰

La darrera transformació

El dimarts 3 d'octubre de 1989 *La Vanguardia* va deixar de ser el darrer diari que publicava en tipografia les pàgines interiors i en rotogravat la portada per fer-ho tot en òfset, com ja era habitual en tots els altres diaris. Al capdavant del rotatiu es trobava un economista doblat de periodista: Joan Tapia.

Des de la nova rotativa instal·lada al Poblenou, tots els directius i periodistes destacats van formar com si fossin la tripulació d'un vaixell. El veterà diari va revifar i va tornar a augmentar la tirada. Les velles naus del Cànem reconvertides en van ser el testimoni.

La Vanguardia ha fet enguany 125 anys de vida, una efemèride poc habitual en el món de la premsa. Va publicar, per aquesta raó, un suplement extraordinari el dia 1 de febrer de 2006. Paral·lelament, el periodista Josep Maria Huertas va publicar *Una història de 'La Vanguardia'* a l'editorial Angle, la primera història que s'ha fet del vell diari nascut al carrer de les Hores, a quatre passes de la plaça Reial, on s'ha posat, també enguany, una placa commemorativa. Cap nota ni cap crítica no han acompanyat l'aparició del llibre, un llibre independent no encarregat per l'empresa. Una llosa de silenci ha estat la resposta per la gosadia. També ha sortit *La Vanguardia, del franquismo a la democracia*, d'Anna Nogué i Carlos Barrera, editat per Fragua, que és una valuosa aportació de l'etapa Sáenz Guerrero gràcies a la utilització de l'arxiu del director de l'etapa 1969-1982, on es conserva la correspondència amb l'editor, Carlos Godó. Els dos treballs se sumen a una ja veterana *Història de 'La Vanguardia'*, obra de Gaziell, que era una venjança de com va ser tractat pels Godó. Però això, com diria Rudyard Kipling, és una altra història.

BLAI MARÍN

BIBLIOGRAFIA

SUÑOL, Josep. *Guía y plano de San Martín de Provençals*. La Academia, 1888, p. 56.

BENGUEREL, Xavier. *El Poblenou*. Nou Art Thor, 1988, p. 26 i 28. També: CAMPS, Nicasi; VINENT, Àngela. «Les dones del Cànem», *Quatre Cantons*, setembre del 1974.

ULLMAN, Joan Connelly. *La Semana Trágica*. Ariel, 1972, p. 384.

Per seguir els canvis de direcció i, en general, la trajectòria del diari, cal llegir *Una història de 'La Vanguardia'*, de Josep Maria HUERTAS (Angle, 2006) i, també, *La Vanguardia, del franquismo a la democracia*, d'Anna NOGUÉ i Carlos BARRERA (Fragua, 2006).

GAZIEL. *Història de 'La Vanguardia'*. Empúries, 1994, p. 83.

VILANOVA, Francesc. *La guerra particular de Gaziell i el comte de Godó (1940-1945)*. Ploion, 2004, p. 53.

NOGUÉ, Anna; BARRERA, Carlos. *La Vanguardia, del franquismo a la democracia*. Fragua, 2006, p. 105.

CARBONELL, Pere. *Tres nadals empresonats (1939-1943)*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1999, p. 136-137.

NOGUÉ, Anna; BARRERA, Carlos. *Op. cit.*, p. 176.

HUERTAS, Josep M. *Una història de 'La Vanguardia'*. Angle, 2006, p. 215.